

I.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
No:34 (Mart 2006)

AVRUPA GÜVENLİK VE SAVUNMA SİSTEMİNDE NATO'NUN DISLANMA OLASILIGINA HUKUKSAL BİR BAKIŞ

Doç.Dr. Kamuran REÇBER*

Özet

NATO kuruluşundan bu yana, Avrupa güvenlik ve savunma sisteminde etkin rol almaktadır. Böyle olmakla birlikte, AB üyesi kimi Batı Avrupalı Devletler (özellikle Fransa), salt Avrupa'ya özgü ve NATO'dan bağımsız bir güvenlik ve savunma sisteminin tesis edilmesi konusunda çaba göstermektedirler. Bu çabalar, özellikle AB bünyesinde sürdürülmeye çalışılmaktadır. Ancak, ortak dış politika, güvenlik ve savunma konularına ilişkin AB Kurucu Andlaşması'nın ilgili düzenlemeleri dikkate alındığında, AB üyesi Devletler arasında tam anlamıyla bir uzlaşmanın sağlandığı söylenemez. Zira, AB Kurucu Andlaşması'nın ilgili düzenlemeleri ile bu Andlaşma'ya ek olarak kabul edilen Protokol veya Bildirilerde kimi AB üyesi Devletler güvenlik ve savunma konularında özel konularını korumayı amaçlamaktadırlar. Bu anlamda, NATO'cu olarak nitelendirilebileceğimiz kimi AB üyesi Devletler, NATO'nun Avrupa güvenlik ve savunma sisteminden dislanmasını çıkarlarına uygun görmemektedirler. Çalışmamızda, bu iki görüş baz alınarak NATO'nun Avrupa güvenlik ve savunma sisteminde üstlendiği rol ve bu rolün ileriye dönük olarak devam ettirilip ettirilemeyeceği hususu, özellikle AB Kurucu Andlaşması'nın ilgili düzenlemeleri dikkate alınarak irdelenmeye çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler : NATO, Avrupa Birliği, Güvenlik, Savunma, Avrupa Birliği Kurucu Andlaşması.

The Possibility Of Exclusion Of Nato From The European Security And Defence System : A Legal View

Abstract

Since its foundation, NATO has been playing a significant role in European security and defence system. Nevertheless, some West European States (especially France) strive to establish a security and defence system which is independent from NATO and solely particular to Europe. These efforts are carrying out especially in the context of EU. But when EU Foundation Treaty's regulations concerning the themes of foreign policy, security and defence are taken into account, it's hardly to say that there is a full compromise among the Member States of EU. As a matter of fact, some EU Member States aim to protect their special positions in the related regulations of the EU Foundation Treaty and in the Protocols

*Doç.Dr., Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

or Declarations adopted additionally to the Treaty. In this context, some West European States called as the supporters of NATO, consider that exclusion of NATO from the European security and defence system, isn't favourable for their interests. In this study, by taking into account these views, NATO's role assumed in the European security and defence system, and the subject of whether this role will be carried out or not in the future will be examined especially by regarding EU Foundation Treaty's relevant regulations.

Keywords: NATO, European Union, Security, Defence, European Union Foundation Treaty.

* * *

GIRIS

Avrupa'da ortak dis politika, güvenlik ve savunma konularındaki örgütlenme arayislarini Ortaçağ'a kadar indirgemek olasıdır. Bu anlamda, Ortaçağ'dan günümüze degin bir çok düşünür veya yazar tarafından çok sayıda model veya proje tasarisi hazirlanmistir¹. Bu model veya proje tasarılarının hazirlanmasına, İkinci Dünya Savası'ndan sonraki dönemde de devam edilmistir (örneğin I. ve II. Fouchet Planlari, Tindemans Plani vb.)². 1949 yılında NATO'nun³, özellikle Bati Avrupalı Devletlerin çoğunu kapsayan bir güvenlik ve savunma örgütü olarak tesis edilmesine ragmen, kimi Devletler (Fransa gibi), salt Avrupa'ya özgü bir güvenlik ve savunma sisteminin kurulması konusunda çaba sarf etmişlerdir. Bu doğrultuda, 1954 yılında kurulan ve Kurucu Andlaşması'nin ilgili düzenlemeleri itibariyle ekonomik, sosyal ve kültürel yetkilerinin yani sıra güvenlik ve savunma konularında da yetkilere sahip olan ancak, çeşitli nedenlerle Avrupa güvenlik ve savunma sisteminde bu yetkilerini etkin bir biçimde kullanamayan ve bu nedenle de marjinal kalan⁴ Bati Avrupa Birliği (BAB), 1984 yılında tekrar canlandırılmaya çalışılmış ve belirli boyutlarda NATO'ya alternatif olarak sunulmuştur. Bu anlamda, BAB, 01.11.1993 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Birliği (AB) Kurucu

* Doç.Dr., Uludag Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Devletler Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ Bkz., Mehmet Genç, "Avrupa Örgütlenmesindeki Evreler", Uludag Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: X, Sayı: 1-2, Nisan-Kasım 1989, s. 87-103; Mehmet Gönülöbol, Milletlerarası Siyasi Teskilatlanma, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Yayın No: 236, Üçüncü Baskı, Ankara, 1975, s. 26-37.

² Jean-Claude Masclet, L'union politique de l'Europe, Presses Universitaires de France, Paris, 1978, s. 34-85.

³ NATO'nun yirmialtı üyesi şunlardır: ABD, Almanya, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İspanya, İzlanda, İtalya, Litvanya, Kanada, Letonya, Lüksemburg, Macaristan, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, Türkiye ve Yunanistan.

⁴ Kamuran Reçber, Le Rôle de l'Union de l'Europe Occidentale dans le système de sécurité et de défense européennes, Presses Universitaires du Septentrion, Villeneuve d'Ascq, 1998, s. 1-343.

Andlasmasi'nin eski 17. Md.'sinde⁵ AB'nin ayrılmaz bir parçası olarak nitelendirilmiştir. Ancak, bu düzenlemeye rağmen kimi AB üyesi Devletlerin (özellikle İngiltere, Danimarka gibi) NATO'nun Avrupa güvenlik ve savunma sistemindeki rolünün azalmasını ulusal çıkarlarına uygun görmemeleri nedeniyle, AB'nin güvenlik ve savunma konularındaki ihtiyaçlarını giderebilecek nitelikte BAB'nin yapılmasına veya örgütlenmesine karşı çıkmışlardır. BAB'nin bu ihtiyacı giderememesinin yarattığı gelişmeler nedeniyle, BAB üyesi Devletler, 13.11.2000 tarihli Marsilya Deklarasyonu ile, özellikle Avrupa savunma ve güvenlik sisteminde AB'nin ön plana çıkarılması ve BAB'nin bazı kurumlarının AB'ne entegre edilmesi konusunda karar tesis etmişlerdir⁶. BAB Bakanlar Konseyi, Marsilya Deklarasyonu aracılığıyla Avrupa savunma ve güvenlik sisteminde kendisini marjinal hale getirmiş, ancak buna mukabil AB'ni Avrupa savunma ve güvenlik konularında etkin kilacak kararlar almıştır⁷.

Diger yandan, yukarıda 17. Md.'sine atıf yaptığımız daha ve sonra Amsterdam ve Nice Andlasmaları hükümleriyle kısmen değiştirilen AB Kurucu Andlasmaları'nın V. Kısım düzenlemelerinde, AB üyesi Devletler, ortak dış politika, güvenlik ve savunma konularında belirli boyutlarda uzlaşma sağlayabilmişlerdir. Ancak, bu düzenlemelerde NATO'nun Avrupa güvenlik ve savunma sistemindeki olası rolüne de dikkat çekilmiştir.

Bu çalışmada, AB bünyesinde AB Kurucu Andlasmaları düzenlemeleri aracılığı ile tesis edilmeye çalışılan Avrupa güvenlik ve savunma sisteminin işlevselliği ve bu sistem içerisinde NATO'nun yeri ve önemi, daha çok hukuksal argümanlar kullanılarak irdelenmeye çalışılacaktır.

1. AB Bünyesinde Ortak Dış Politika, Güvenlik ve Savunmanın Olusturulması Çabaları

II. Dünya Savaşı'ndan ekonomik, siyasi, işgücü vb. alanlarda büyük kayıplarla çıkan Batı Avrupalı Devletler, kendi aralarında örgütlü işbirliği yöntemini

⁵ 01.02.2003 tarihinde yürürlüğe giren Nice Andlasmaları düzenlemeleriyle AB Kurucu Andlasmaları'nın 17. Md.'sinde değişiklik yapılmıştır. Yapılan bu değişiklik, BAB'nin AB'nin ayrılmaz parçası olarak nitelendirilen kısmi AB Kurucu Andlasmaları'nın 17. Md.'sinden çıkartılmıştır.

⁶ André Dumoulin, "Le délitement de l'Union de l'Europe occidentale (UEO), 1998-2002", *Arès*, Vol XX - No 50, Fasc. 1, Janvier, 2003, s. 72.

⁷ Marsilya Deklarasyonu'nun ilgili düzenlemelerini irdelenmek konumuzunu asmaktadır. Öyle ki, Marsilya Deklarasyonu'nun ilgili düzenlemelerinin (bu konuda bkz. http://www.weu.int/index_fr.html.) değerlendirilmeye alınması halinde, bu Deklarasyon ile ilintili olan Devlet veya Hükümet Başkanları düzeyinde toplanan AB Konseyi'nin 07-09.12.2000 tarihli Nice Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nin ilgili hükümlerinin de analiz etmek gerekir. Bu konuda bkz., http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/fr/ec/00400-r1.%20ann.f0.htm. Diger yandan Marsilya Deklarasyonu'na ilişkin yapılan değerlendirme ve analizler için bkz., Michael Liapis, "Les suites à donner aux décisions prises à Nice sur la PESD et la mise au point définitive du projet de défense européenne", *Rapport présenté au nom de la Commission politique de l'Assemblée de l'Union de l'Europe Occidentale*, Document No: 1733, 2001, s. 13-14.

tercih etmişlerdir. Zira, bu Devletler zayıf oldukları alanlarda, öz kaynaklarını etkin bir şekilde kullanma, çıkarlarını maksimum düzeye çıkarma ve güvenliklerini koruma gayesiyle kendi aralarında örgütlenmeyi benimsemişlerdir. Bu anlamda, etkin örgütlenmelerden biri, 18.04.1951 tarihinde imzalanan ve 23.07.1952 tarihinde yürürlüğe giren Kurucu Andlaşması ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'dur. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun üyeleri o dönem itibarıyla, Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg'tur. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, kömür ve çelik sektöründe faaliyet gösteren ve belirli durumlarda uluslararası niteliği olan bir örgüttür. Bu örgütün Kurucu Andlaşması, elli yıl için akdedilmiştir. Bu nedenle elli yıl yürürlükte kalan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Kurucu Andlaşması, 23.07.2002 tarihinde sona ermiştir.

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulması'na paralel olarak, bu Topluluğu kuran Devletler arasında bir Avrupa Savunma Topluluğu'nun da tesis edilmesi gündeme gelmiştir. Zira, II. Dünya Savaşı'ndan sonra, bu Savaşın yarattığı tahribatlar nedeniyle, Batı Avrupalı Devletlerin tek başlarına, dış tehdit, tehlike ve saldırılara karşı kendilerini korumaları güç görünmekteydi. Bu dönemde, gittikçe belirginleşen iki kutuplu siyasal sistemin de Avrupa Savunma Topluluğu'nun kurulması konusundaki çabalara etkisinin büyük olduğu söylenebilir⁸. İki kutuplu sistem içerisinde, liderliğini ABD'nin yaptığı Batı Bloku Devletlerinin, önderliğini SSCB'nin yaptığı Doğu Bloku Devletlerine karşı korunması, ABD açısından son derece önemli olmaktadır. Bu dönemde, Batı Avrupalı Devletlerin savunma ve güvenliklerini büyük boyutlarda kendilerinin karşılaması, ABD tarafından tercih edilmekteydi. Hatta, ABD, Batı Avrupalı Devletlerin kendi aralarında güvenlik ve savunma alanlarında işbirliğine, dolayısıyla örgütlenmeye gitmelerini de teşvik etmekteydi. Oysa, aşağıda değineceğimiz gibi, günümüzde Batı Avrupalı Devletlerin AB veya başka bir platform içerisinde, NATO'yu dışlayarak güvenlik ve savunma konularında hukuki bir zeminde örgütlü işbirliğine gitmeleri ve yapılanmaları ise, ABD tarafından tercih edilmemektedir. Buna neden olan unsurları aşağıda belirtmeye çalışacağız.

Avrupa Savunma Topluluğu'nun kurulması konusundaki çalışmalar, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki beş yıllık periyot içerisinde yoğunluk kazanmıştır. 14.10.1950 tarihinde Jean Monnet, "tek uluslararası bir otoritenin yönetimine konulan, finansmanı, ekipmanı, organizasyonu ve kumandanlığı açısından birleştirilen bir Avrupa Ordusu'nun" oluşturulmasını Fransız Hükümeti'nin önermesini istemiştir. Bu istem, 24.10.1950 tarihinde, Fransa tarafından ortak bir kumandanlık altına konulan ve birleştirilen bir Avrupa Ordusu'nun oluşturulması düşüncesinin deklare edilmesine kadar varmıştır⁹. Fransa'nın girişimiyle uluslararası yetkileri de olan Avrupa Savunma Topluluğu Andlaşması, 27.05.1952 tarihinde Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu üyesi Devletler tarafından imzalanmıştır. Ancak, diğer Devletler, iç hukuklarının öngördüğü prosedüre göre bu Andlaşmayı

⁸ Avrupa Savunma Topluluğu için bkz., Baris Özdal/Mehmet Genç, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın Türkiye-AB İlişkilerine Etkileri, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2005, s. 77-83; Burak Özdemir, Avrupa'nın Güvenlik ve Savunma Yapısı ve Türkiye, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Yayın No: 171, İstanbul, 2002, s. 3-4.

⁹ Bkz., <http://www.cremoc.org/articles/defense-euro2001.pdf>.

onaylamalarına ragmen, Fransa, 30.08.1954 tarihinde Parlamentosu'nun aldığı olumsuz karar neticesinde bu Andlaşmaya taraf olmamıştır. Bu nedenle, Avrupa Savunma Topluluğu Andlaşması yürürlüğe girememiştir¹⁰.

Ancak, Avrupa'da, 1949 yılında kurulan ve Batı Avrupalı (Federal Almanya hariç) Devletlerin de üyesi bulunduğu NATO'ya ragmen, savunma ve güvenlik konusundaki arayışlar devam etmiştir. Uluslararası siyasal konjonktürün etkisiyle, ABD, Avrupa'da güvenlik ve savunma alanlarındaki örgütlenme arayışlarını desteklemiş ve Federal Almanya'nın NATO'ya dahil edilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Aslında, Federal Almanya'nın NATO'nun veya Avrupa'da tesis edilecek bir güvenlik ve savunma sisteminin içerisine dahil edilmesi, bu Devletin diğer Devletler tarafından bir anlamda kolay bir şekilde kontrol edilmesini de sağlamaktaydı. Bu amaçla, İngiltere Disisleri Bakanı Sir Antony Eden, Eylül 1954'te, 1948 tarihli Brüksel Andlaşması'nın¹¹ Federal Almanya ve İtalya'yi de içerecek şekilde revize edilmesini önermiştir. Sir Antony Eden'in girişimleri sonucu, 1948 tarihli Brüksel Andlaşması revize edilerek Degistirilen Brüksel Andlaşması'na dönüştürülmüştür. Degistirilen Brüksel Andlaşması 23.10.1954 tarihinde imzalanmış ve bu Andlaşma ile yedi Devlet arasında (Federal Almanya, Belçika, Fransa, İngiltere, İtalya, Hollanda ve Lüksemburg) BAB kurulmuştur. Oniki maddeden oluşan Degistirilen Brüksel Andlaşması, üye Devletler arasında kolektif mesru savunma, kültürel, sosyal ve ekonomik konularda işbirliğini öngörmektedir¹². BAB, özellikle güvenlik ve savunma konularında faaliyette bulunmaya karar vermesi halinde, Kurucu Andlaşması'nın IV. Md.'sinde öngörüldüğü şekliyle NATO ile işbirliği yapma zorunluluğu ile yükümlendirilmiştir. Bu durum, BAB'nin NATO'ya bağlı bir örgüt olmasına ve Avrupa savunma ve güvenlik sisteminde marjinal kalmasına neden olmuştur.

NATO'nun Avrupa güvenlik ve savunma sisteminde ön planda tutulması nedeniyle, BAB, 1954-1984 döneminde Kurucu Andlaşması ile kendisine atfedilen görev ve yetkileri tam anlamıyla yerine getirememiş ve bu dönemde marjinal bir örgüt olarak kalmıştır. 27.10.1984 tarihinde Roma Deklarasyonu ile BAB yeniden canlandırılmaya çalışılmış ve Avrupa savunma ve güvenlik sisteminde kendisinden daha etkin bir rol oynaması beklenmiştir. Kurulusundan bu yana ilk defa BAB, İspanya ve Portekiz'in 27.03.1990 tarihinde tam üyelik statüsü düzeyindeki katılımlarıyla genişlemiştir. BAB üyesi Devletler, 10.12.1991 tarihinde

¹⁰ Jacques de Zelicourt, "Quelle Politique d'Alliances Pour la France?", Sécurité Européenne et Réalités Internationales, Centre d'Étude et de Prospective Stratégique, Editions Publisud, 1994, s. 374; Bruno Calson, Europe: Repenser les Alliances, Economica, Paris, s. 52.

¹¹ 1948 tarihli Brüksel Andlaşması, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg arasında yapılan ekonomik, kültürel, sosyal, güvenlik ve savunma konularını içerecek şekilde akdedilmiştir.

¹² Bkz., Özdemir, op. cit., s. 2.

yaımladıkları bir Deklarasyonla bu genişleme politikasını tam üyelik statüsü kapsamında sadece Avrupa Toplulukları'na üye olan Devletlere açık tutmuşlardır¹³.

01.11.1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Andlaşması ile resmen kurulan AB içerisinde, AB üyesi Devletler arasında ortak dış politika, güvenlik ve savunma konularında işbirliği karakteri ön planda olan bir yapının oluşturulması benimsenmiştir. Bu anlamda, AB Kurucu Andlaşması'nın özellikle 17. Md.'si itibarıyla, BAB, AB'nin ayrılmaz bir parçası, güvenlik ve savunma kolu olarak kabul görmüştür. Ancak, aşağıda belirteceğimiz gibi, AB üyesi Devletler arasında, ortak dış politika, güvenlik ve savunma konularında tam bir uzlaşmanın sağlanamaması, diğer bir ifadeyle çıkar farklılıkları nedeniyle BAB, AB'nin içerisine entegre edilememiştir.

BAB Bakanlar Konseyi'nin, yukarıda belirttiğimiz gibi 13.11.2000 tarihinde Marsilya Deklarasyonu ile aldığı kararlar sonucunda, BAB kendi fonksiyonlarını minimum düzeye indirmiş ve bu anlamda Avrupa güvenlik ve savunma alanında AB'nin ön plana çıkması söz konusu olmuştur. Ancak, AB'nin bu alanlara ilişkin alt yapı eksikliği mevcuttur. Diğer yandan, aşağıda belirteceğimiz gibi, AB üyesi kimi Devletler NATO içerisinde güvenliklerini sağlamaya ve savunmalarını geliştirmeye çalışmaktadırlar. Buna rağmen, AB bünyesinde gerek hukuksal gerek kurumsal çerçevede ortak dış politika, savunma ve güvenlik konularında sistematik işbirliğini sağlayacak çalışmalara devam edilmektedir. Ancak, bu konuda NATO'nun etkinliği, diğer bir ifadeyle Avrupa güvenlik ve savunma sisteminde aktif görev üstlenmesi de dikkate alınmaktadır. Aşağıda belirteceğimiz gibi, AB Kurucu Andlaşması'nın 17. Md.'si ile NATO'nun, kimi üye Devletler açısından kendi savunma ve güvenliklerine yönelik önemi veya etkinliği teyit edilmektedir.

AB üyesi Devletler, Avrupa Toplulukları'nın kuruluşundan bu yana ortak dış politika, güvenlik ve savunma konularında bir birliktelik oluşturmaya çalışmaktadırlar. Ancak, üye Devletlerin bu hususlara ilişkin ulusal çıkarlarının bütünüyle aynı olduğu söylenemez. Bu nedenledir ki, özellikle AB süreci içerisinde, sadece işbirliği (pür intergouvernemental karakterli olmayan) karakterli ortak dış politika, güvenlik ve savunma alanının oluşturulması mümkün olabilmistir. Bu alanlara ilişkin, AB içerisinde, AB Kurucu Andlaşması düzenlemeleri ile uluslararası bir yapının oluşturulamaması, üye Devletlerin, bu alanları ulusal egemenliklerinin bir parçası olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır.

2. AB Kurucu Andlaşması Düzenlemeleri

AB Kurucu Andlaşması'nın V. Kısmı, yani 11-28. maddeleri¹⁴, AB'nin ortak dış politika, güvenlik ve savunma konularına ilişkin yaklaşımını, diğer bir

¹³ Bkz., Kamuran Reçber, "Bati Avrupa Birliğinde Karar Alma Süreci", Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 3, 1999: <http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/3/kamuran/kamuran.html>.

¹⁴ AB Kurucu Andlaşması'nın bu düzenlemelerine ilişkin detaylı bir analiz için bkz., Ayşe Füsün Arsava, Amsterdam Anlaşmasının Avrupa Birliği Hukukuna Katkıları (Makaleler

ifadeyle bu konulardaki amaçlarını ve yetkilerini düzenlemektedir. Bu maddelerde yer alan hükümler itibarıyla, ortak dış politika, güvenlik ve savunma politikası kapsamında, AB'nin bütünlüğünün, bağımsızlığının, temel çıkarlarının ve ortak değerlerinin korunması, Birliğin güvenliğinin bütün yönleriyle güçlendirilmesi, Birleşmiş Milletler (BM) Kurucu Andlaşması ve Helsinki Nihai Senedi hükümlerine ve Paris Sarti amaçlarına uygun olarak uluslararası güvenliğin etkin hale getirilmesi ve barışın sürdürülmesi, uluslararası işbirliğinin teşvik edilmesi, temel özgürlüklere ve insan haklarına saygı gösterilmesi, demokrasi ve hukuk Devleti ilkelerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır¹⁵.

AB Kurucu Andlaşması'nın V. Kısım düzenlemeleri aracılığıyla, AB üyesi Devletler arasında kurulmaya çalışılan ortak dış politika, güvenlik ve savunma alanlarında bir kurumsal yapı da oluşturulmaktadır. Bu anlamda, 10-11.12.1999 tarihli AB Konseyi Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nden sonra AB bünyesinde, Siyasi ve Güvenlik Komitesi, Askeri Komite gibi yapılanmalar gerçekleştirilmiştir¹⁶. Bu yapılanmalar aracılığıyla, AB'nin Avrupa savunma ve güvenlik sistemindeki rolünün artırılması gaye edinilmektedir. Ancak, ortak dış politika, güvenlik ve savunma politikasının, AB Kurucu Andlaşması'nın ilgili düzenlemeleri dikkate alındığında, uluslararası hukuk süjeliği tartışmalı olan (hatta olmadığı iddia edilen) AB aracılığı ile sürdürülmesi ne kadar başarılı olabilir?¹⁷ Ayrıca, üye Devletlerin ortak dış politika, güvenlik ve savunma konularında egemen yetkilerinden feragatte bulunmak istemeyişleri, diğer bir ifadeyle bu alanlarda bir üst yapılanmanın (otoritenin) kendi adlarına yetki kullanma yetkisine sahip olmasının arzu edilmeyişi veya kimi Devletler tarafından bu husus arzu edilse bile, diğer Devletlerin bu konudaki olumlu iradelerinin alınamayışı, AB'nin gelecekte bu alanlarda

Derlemesi), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No 589, Ankara, 2000, s. 69-96.

¹⁵ Bu konuda bkz., AB Andlaşması'nın 11. Md.'si. Ayrıca bkz., Kamuran Reçber, "AB Kurucu Andlaşması Düzenlemeleri İtibarıyla AB Üyesi Devletler Arasında Ortak Dış Politika, Güvenlik ve Savunma Konularında Uzlaşma Var mı?", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 35, Sayı 3, Eylül, 2002, s. 115.

¹⁶ Michael Rupp, *Avrupa Birliği'nin Ortak Disiplin ve Güvenlik Politikası ve Türkiye'nin Uyumu*, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, Mayıs 2002, s. 31-34; Michèle Bacot Décriaud, "Les Nouvelles Relations Union Européenne-OTAN en Matière de Sécurité et de Défense: Compétition ou Coopération?", *Ar es*, No: 49, Volume XIX, Fascicule 3, 2002, s. 38-39; Jean-Yves Haine, "La PESD et l'OTAN", *La politique de sécurité et de défense de l'UE Les cinq premières années (1999-2004)*, Sous la direction de Nicole Gnesotto, Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union européenne, Paris, 2004, s. 150.

¹⁷ 17-18.06.2004 tarihlerinde Devlet veya Hükümet Başkanları düzeyinde Nice'te toplanan AB Konseyi tarafından benimsenen AB Anayasası'nın (Avrupa için bir Anayasa Kuran Andlaşma) yürürlüğe girmesi halinde, işbu Anayasa'nın 1-7. Md.'sine göre AB'ne hukuki/tüzel kişilik (l'Union a la personnalité juridique) verilmektedir. AB Anayasası, üye Devletler tarafından 29.10.2004 tarihinde yapılan bir tören imzalanmış ve üye Devletlerin iç hukuklarının öngördüğü prosedüre göre onaylama işlemine tâbi tutulmuştur. Onaylama işlemlerine yönelik olumsuz bir gelişmenin olmaması halinde, AB Anayasası'nın 2006 yılının sonunda yürürlüğe girmesi planlanmaktadır. Bu konuda bkz., Kamuran Reçber, *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2004, s. 3.

intergouvernemental isbirliğinden daha ileriki bir asama olan entegrasyonun gerçekleştirilmesi konusundaki önemli bir engeli/zaafiyeti olarak düşünülmelidir.

Diger yandan, AB üyesi Devletler, AB Konseyi tarafından Helsinki Zirvesi Sonuç Bildirgesi aracılığıyla benimsenen kararlar sonucu, 2003 yılı itibarıyla, insani yardım ve kurtarma görevlerini, barışı koruma görevlerini ve barışın yeniden tesisi dahil kriz yönetimini (bunlar Petersberg görevleri olarak da adlandırılmaktadırlar) sağlayacak 50.000-60.000 kısıden oluşan ve 60 gün içerisinde konuşlandırılabilen ve en az bir yıl hareket alanına sahip bir AB ordusu tesis edilmiştir¹⁸. Bu kuvvetler belirttiğimiz gibi, insani yardım ve arama-kurtarma, barışı koruma, kriz yönetiminde muharip birliklere düşen görevler ve barışı tesis görevlerinde kullanılmaktadır.

3. AB Üyesi Devletlerin Ortak Dis Politika, Güvenlik ve Savunma Konularında Bölünmeleri ve Bu Konuda NATO'nun Etkisi

Yukarıda belirttiğimiz gibi, AB üyesi Devletler, AB Kurucu Andlaşması düzenlemeleri aracılığıyla kendi aralarında sistematik isbirliği karakterli¹⁹ ortak bir dis politika, güvenlik ve savunma sistemini kurmayı amaçlamaktadırlar. Bu bağlamda, üye Devletler, AB Kurucu Andlaşması'nın 17. Md.'si hükümlerine uygun olarak, ortak bir savunma anlayisini sağlayacak şekilde, ortak dis politika ve güvenliğe islerlik kazandırılmasını gaye edinmektedirler. Ancak, aşağıda belirteceğimiz bazı üye Devletler, AB Kurucu Andlaşması'nın V. Kisminde kabul edilen düzenlemelere nazaran ulusal politikalarını ön planda tutmaktadırlar²⁰.

AB'nin 01.01.1995 tarihinde genişlemesiyle (Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in katılmaları ile)²¹ birlikte, AB Kurucu Andlaşması'nda ortak dis politika, güvenlik ve savunmaya yönelik kabul edilen hükümler daha da önem kazanmıştır. Özellikle, Avusturya, Finlandiya ve İsveç, hatta İrlanda ve Danimarka'nın güvenlik ve savunma konularına yönelik politikaları²², AB'nin bu alanlardaki mevzuat çalışmalarına ve bu çalışmalar sonucunda elde edilebilecek gelişmelere ve kurumsal yapılanmalara etki etmektedir. Zira, AB Kurucu Andlaşması'nın V. Kısım düzenlemelerinde bahsi geçen ortak savunma sisteminin kurulması, AB Konseyi'nin

¹⁸ Bu konuda bkz., Rupp, op. cit., s. 38; Kamuran Reçber, "Les Relations Entre l'Union de l'Europe Occidentale et l'Union Européenne Dans le Cadre Des Dispositions du Traité Sur l'Union Européenne", Les Cahiers du CREMOC, No: 37, 2002, s. 45; Joanna Liponska-Hottiaux, "Les nouvelles avancées de la politique européenne de sécurité et de défense", Eipascope, 2004/1, s. 24.

¹⁹ Bkz., Arsava, op. cit., s. 69-70.

²⁰ Bkz., Reçber, "AB Kurucu Andlaşması Düzenlemeleri...", op. cit., s. 115-116.

²¹ AB, 01.05.2004 tarihinde bir kez daha genişleyerek üye Devlet sayısını yirmibese çıkarmıştır. AB üyesi Devletler şunlardır: Almanya, Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Kıbrıs (Kıbrıs Rum Kesimi), Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya ve Yunanistan.

²² Örneğin bu Devletler, 14.03.1996 tarihinde Avrupa Parlamentosu'nda yapılan toplantı esnasında, AB'nin askersizleştirilmesine yönelik görüşlerini dile getirmişlerdir. Bu konuda bkz., Reçber, "AB Kurucu Andlaşması Düzenlemeleri...", loc. cit.

oybirliği ile karar tesis etmesine bağlıdır²³. Zira, AB Kurucu Andlaşması'nın 23. Md.'si, ortak dış politika, güvenlik ve savunma konularına ilişkin AB Bakanlar Konseyi'nin oybirliği²⁴ ile karar alabileceğini düzenlemektedir. Konuya ilişkin oylamada hazır bulunan veya temsil edilen üyelerin çekimsizliği bu kararların alınmasını engellemez. Oylamada çekimsiz kalan bir AB Bakanlar Konseyi üyesi, çekimsiz kaldığını resmi olarak ilan edebilir. Bu durumda, kararı uygulama zorunluluğu olmamakla beraber, bu üye, kararın AB'ni bağladığını kabul etmek durumundadır. Karşılıklı olarak bir birlik ruhu içinde, ilgili üye Devlet, bu karara dayanan AB eylemini engelleme veya bununla çatışma olasılığı yaratan bir eylemde bulunmaktan veya bir işlem tesis etmekten kaçınacağını ve diğer üye Devletlerin de bu üye Devletin durumuna saygı gösterecekleri AB Kurucu Andlaşması'nın 23. Md.'sinde düzenlenmektedir. Ancak, AB Bakanlar Konseyi'nde çekimsizliğini bu yolla ortaya koyan üye Devlet(ler), Avrupa Topluluğu Kurucu Andlaşması'nın 205. Md.'sinin 2. Prg.'i uyarınca ağırlıklı oyların üçte birinden fazlasını temsil ediyorlarsa karar kabul edilmez.

Diğer yandan, eğer AB Bankalar Konseyi'nin bir üyesi, önemli ve belirli bir ulusal politika gerekçesiyle bir kararın ağırlıklı çoğunluk esası ile kabulüne karşı çıkma niyetinde olduğunu beyan ederse, oylama yapılmaz. Konsey, ağırlıklı çoğunluk esası ile hareket ederek konunun, oybirliğiyle karara bağlanması için AB Konseyi'ne iletilmesini talep edebilir. Böyle olmakla birlikte, AB üyesi Devletlerden özellikle Danimarka, AB içerisinde ortak dış politika, güvenlik ve savunma konularının dışında kalmayı tercih etmektedir.

AB Kurucu Andlaşması'nın 17. Md.'sinin 1. Prg.'inin ikinci bendi²⁵ de, bu Devletlerin güvenlik ve savunma politikalarının spesifik karakterini korumaktadır.

²³ Bkz., Reçber, Ibid.; Jolyon Howorth, "L'intégration européenne et la défense: l'ultime défi?", Cahiers de Chaillot, Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union de l'Europe Occidentale No: 43, Paris, Novembre 2000, s. 1-101.

²⁴ Ancak, oybirliğine istisna olarak, AB Bakanlar Konseyi, AB Kurucu Andlaşması'nın V. Kısım düzenlemelerine istinaden, ortak bir stratejiyi esas alan ortak eylemleri, ortak tutumları veya diğer tüm kararları kabul ederken, bir ortak eylemi veya bir ortak tutumu yürürlüğe koyan her kararı benimserken, AB Kurucu Andlaşması'nın 18. Md.'sinin 5. Prg.'ine uygun olarak, özel bir temsilci atarken, ağırlıklı çoğunluk esası ile hareket etmektedir. Fakat, belirtmek gerekir ki usule ilişkin konularda AB Bakanlar Konseyi, üyelerinin çoğunluğuyla karar vermektedir.

²⁵ AB Kurucu Andlaşması'nın 17. Md.'si şu şekildedir: "I. Ortak dış ve güvenlik politikası, eğer AB Konseyi bu yönde karar verirse, ortak bir savunma politikasının tedicisi tanımı da dahil olmak üzere, ortak bir savunma anlayışına dönüşebilecek olan Birliğin güvenliği ile ilgili tüm sorunları kapsar. Bu durumda AB Konseyi, üye Devletlere kendi anayasal usulleri çerçevesinde böyle bir kararı benimsemelerini tavsiye eder.

Bu maddede öngörülen Birlik politikası, bazı üye Devletlerin güvenlik ve savunma politikalarının belirli özelliklerine zarar vermez ve ortak savunmalarını Kuzey Atlantik Andlaşması Örgütü (NATO) altında sağlayan ve bu çerçevede kurulan ortak güvenlik ve savunma politikası ile uyumlu olarak gerçekleştiren belirli üye Devletlerin sorumluluklarına saygı gösterir.

Silahlanma alanında kendi aralarında bir işbirliği yolu ile üye Devletlerin uygun gördüğü ölçüde, bir ortak savunma çerçevesinin asamalı olarak oluşturulması desteklenir.

AB Kurucu Andlamasi'nin 17. Md.'si kapsamındaki düzenlemelerin ve bu anlamda AB politikasinin, NATO çerçevesinde ortak savunmalarini güvenceye alan kimi üye Devletlerin, NATO Kurucu Andlamasi'ndan kaynaklanan yükümlülüklerine, yine bazi üye Devletlerin ortak güvenlik ve savunma politikalarının özel durumuna zarar vermemesi ve NATO içinde karar kilinan ortak güvenlik ve savunma politikasına uyumlu olması gerektiği, üye Devletler tarafından kabul edilmistir. Bu düzenlemeler dikkate alındığında, bir yandan AB aracılığıyla ortak savunma ve güvenlik konularında sistematik bir isbirliği sağlanmaya çalışılırken, diğer yandan da kimi üye Devletlerin savunma ve güvenlik politikalarının özel niteliğinin korunması pek de anlaşılır olamamaktadır²⁶.

AB üyesi Devletlerden Danimarka'nın ortak dış politika, güvenlik ve savunma konularına yönelik olumsuz yaklaşımı, AB Kurucu Andlamasi'nin V. Kısmi itibarıyla üye Devletler arasında tam olarak bir uzlaşmanın sağlanmadığını göstermektedir. Bu konuda, AB Kurucu Andlamasi'nin ekinde yer alan Danimarka'nın durumuna ilişkin Protokol'ün 6. Md.'si uyarınca Danimarka, AB Kurucu Andlamasi'nin 13. Md.'sinin 1. Prg.'ına ve 17. Md.'sine istinaden AB Bakanlar Konseyi tarafından tesis edilecek önlemlere ilişkin savunma niteliğinde olan kararların ve faaliyetlerin değerlendirilmesine ve yürürlüğe konulmasına istihak etmeyeceğini ve bu konuda diğer üye Devletler arasında daha yakın bir isbirliğinin geliştirilmesini de engellemeyeceğini kabul etmektedir²⁷.

Diğer yandan, 17-18.06.2004 tarihinde Nice'te toplanan AB Konseyi (Devlet veya Hükümet Başkanları düzeyinde) tarafından benimsenen AB Anayasası'na (Avrupa için bir Anayasa Kuran Andlaşma)²⁸ ekli Danimarka'nın Durumuna İlişkin 20 No'lu Protokol'de²⁹, yukarıda belirttiğimiz hususlara benzer nitelikte düzenlemeler benimsenmiştir. Bu Protokol'ün ikinci kısmının 5. Md.'sinde,

2. Bu maddede belirtilen hususlar, barışın yeniden tesisi dahil olmak üzere kriz yönetimindeki mücadele güçlerinin görevlerini, insani yardım ve kurtarma görevlerini ve barışı koruma görevlerini kapsar.

3. İsbu maddede bahsi geçen, savunma alanında etkisi olan kararlar, 1. Prg.'in ikinci bendinde belirtilen politika ve yükümlülüklerle aykırılık oluşturmayacak şekilde alınırlar..

4. İsbu madde, iki veya daha çok üye Devlet arasında ikili düzeyde, Batı Avrupa Birliği (BAB) ve NATO çerçevesinde daha geniş isbirliklerinin gelişmesini, bunların isbu başlık altında öngörülenlere aykırı olmadığı veya bunları olumsuz etkilemediği takdirde, engellemez.

5. İsbu maddede belirtilen amaçların geliştirilmesi gayesiyle, bu maddenin düzenlemeleri, 48. Md. uyarınca tekrar gözden geçirilecektir". Bu konuda bkz., Kamuran Reçber, Avrupa Birliği Mevzuatı, Ezgi Kitabevi Yayını, Bursa, 2003, s. 19-20.

²⁶ Bkz., Reçber, "AB Kurucu Andlamasi Düzenlemeleri...", op. cit., s. 116.

²⁷ Ibid.

²⁸ AB Anayasası taslağının tam metni için bkz., <http://ue.eu.int/igcpdf/fr/04/cg00/cg00087.fr04.pdf>. AB Anayasası'nda yer alan ortak dış politika, güvenlik ve savunma konularına ilişkin değerlendirme için bkz. Federico Santopinto, "La Constitution européenne et la politique étrangère : quelles avancées?", Groupe de recherche et d'information sur la paix et la sécurité, 2004: <http://www.grip.org/>.

²⁹ Bkz., <http://ue.eu.int/igcpdf/fr/04/cg00/cg00087-ad01.fr04.pdf>.

Anayasa'nın I-41. Md.'si³⁰, III-295. Md.'sinin 1. Prg.'i ve III-309-III-313. Md.'leri gereğince³¹, AB Bakanlar Konseyi tarafından alınan önlemler konusunda, Danimarka'nın AB'nin savunmaya etkileri olan eylemlerinin ve kararlarının hazırlanmasına ve yürürlüğe konulmasına katılmayacağı öngörülmektedir. Öyle ki, Danimarka AB Bakanlar Konseyi tarafından alınacak önlemlerin kabul edilmesine, yani bu önlemlerin alınması için yapılacak oylamalara istihak etmeyeceğini, ancak bu alanda işbirliğini sürdüren diğer Devletlere engel oluşturmuyacağını, yukarıda belirtildiği gibi AB Bakanlar Konseyi tarafından alınan önlemlerden kaynaklanan harcamalara katkıda bulunmayacağını ve AB'nin emrine askeri kuvvet vermeyeceğini beyan etmektedir.

AB bünyesinde, Atlantistler³², diğer bir ifadeyle NATO'cular olarak nitelendirilen Danimarka, İngiltere gibi Devletler, NATO'nun Avrupa güvenlik ve savunma sisteminde etkisinin azalmasını ulusal çıkarlarına uygun görmemektedirler. Özellikle, Atlantistler, AB Kurucu Andlaşması aracılığıyla Avrupacı olarak nitelendirilen ve liderliğini Fransa'nın³³ yaptığı kimi Devletler (Belçika, Lüksemburg gibi) tarafından özerk olarak gerçekleştirilmeye çalışılan bir Avrupa güvenlik ve savunma sistemine karşı çıkmaktadırlar. Atlantistler, Avrupa savunma ve güvenlik sisteminin NATO içerisinde gerçekleştirilmesini gaye edinmektedirler. Bu anlamda, örneğin, 03.06.1996 tarihinde Berlin'de gerçekleştirilen NATO üyesi Devletlerin Disisleri Bakanları toplantısında, Avrupa güvenlik ve savunmasının daha çok NATO içerisinde geliştirilmesi ve AB'nin, BAB aracılığıyla güvenlik alanında daha fazla söz sahibi olması benimsenmiştir³⁴. ABD tarafından da bu Devletler yani Atlantistler desteklenmektedir³⁵. Zira, Avrupa savunma ve güvenliğinin NATO içerisinde geliştirilmesi, NATO'nun Avrupa kıtasında etkinliğini sürdürmesi ve ABD'nin de bu kapsamda Avrupa'daki nüfuzunu koruması anlamına gelmektedir³⁶.

³⁰ AB Anayasası'nın I-41. Md.'si ortak güvenlik ve savunma konularına ilişkin düzenlemeleri içermektedir. III-295. Md.'nin 1. Prg.'i, AB Konseyi tarafından, savunma alanına da girebilen, ortak dış politika ve güvenlik alanına ilişkin genel yönlendirici ilkeleri tesis etme konusunu düzenlemektedir. AB Anayasası'nın III-309-III-313. Md.'leri ise, ortak güvenlik ve savunma politikası hükümlerini kapsamaktadır.

³¹ Bkz., Antonio Missiroli, "L'avenir: le Traité constitutionnel et après", La politique de sécurité et de défense de l'UE Les cinq premières années (1999-2004), Sous la direction de Nicole Gnesotto, Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union européenne, Paris, 2004, s. 159-169; Martin Ortega, "Les missions: une PESD pour quoi faire?", La politique de sécurité et de défense de l'UE Les cinq premières années (1999-2004), Sous la direction de Nicole Gnesotto, Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union européenne, Paris, 2004, s. 84-89.

³² Bkz., Stéphane Pfister, Les avantages comparatifs de l'Union européenne dans la gestion des crises et la sortie des conflits, Institut Européen de l'Université de Genève, Euryopa Etudes 25, Genève, 2004, s. 46-47.

³³ Fransa'nın, Avrupa savunma ve güvenlik sistemindeki rolüne ilişkin geniş bir değerlendirme için bkz., Gilles Andréani, "L'Europe de la défense: y a-t-il encore une ambition française?", Politique Étrangère, Vol. 4, 2002, s. 983-1000.

³⁴ Bkz., Özdemir, op. cit., s. 11.

³⁵ Bkz., <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue4/turkish/art2.html>.

³⁶ ABD ile AB arasındaki siyasi ve güvenlik ilişkileri konusunda bir değerlendirme için bkz., Anand Menan/Jonathan Lipkin, Les Attitudes Européennes et Relations Transatlantiques

AB içerisinde, güvenlik ve savunma konusundaki yeteneklerin, yani askeri yeteneklerin geliştirilmeye çalışılmasına karşın, bu çalışmanın (NATO'cu olarak nitelendirilen Devletlerin girişimi sonucu) NATO'ya bir rakip yaratma isteginden değil, genel olarak AB'nin yeteneklerini geliştirmek ve böylece hem NATO'nun Avrupa ayagını güçlendirmek ve hem de NATO başkanligındaki operasyonlara katkıda bulunma arzusu ile yapıldığı vurgulanmaktadır. Ancak, burada özellikle Atlantistler olarak nitelendirdiğimiz AB üyesi Devletlerin, gerek hukuksal gerek kurumsal açıdan NATO'nun Avrupa güvenlik ve savunma sistemindeki etkinliğinin sınırlandırılması arzu etmemektedirler. Bu anlamda, AB, BM Kurucu Andlaşması'nın ilgili düzenlemelerine uygun olarak, daha çok NATO'nun bir bütün olarak katılmadığı kriz yönetimi (Petersberg Görevleri) görevleri ile ilgilenmeyi gaye edinmektedir.

Bu anlamda, AB, güvenlik ve savunma konularında NATO ile aynı işi yürütmekten sakınmak gayesiyle, mevcut ulusal ve uluslararası karargahlara ilaveten Avrupa için yenilerini kurmamaktadır. Bunun yerine, AB, NATO'nun entegre komuta yapısının unsurlarını veya üye Devletlerin ulusal karargahlarını kullanabilmektedir. İkinci seçenek söz konusu olduğunda, bu karargahların çokuluslu hale getirilmesi ve gelecekteki operasyonlar doğrultusunda hazırlanmaları gerekmektedir. Ayrıca, bu karargahların teknik bilgi işlem sistemlerini kullanabilmeleri için gelişmiş iletişim sistemlerine sahip oldukları da garanti edilmelidir³⁷.

AB bünyesinde, ortak dış politika, güvenlik ve savunma alanlarında NATO'yu dislayacak şekilde ayrı bir hukuksal ve buna istinaden kurumsal yapılanmanın sağlanması, NATO'cu olarak nitelendirilen üye Devletlerin (İngiltere, Danimarka gibi) menfi tutumları nedeniyle pek mümkün gözükmemektedir. Bu Devletlerin iradeleri itibarıyla, NATO Avrupa güvenlik ve savunma sisteminde hâlâ önemlidir ve NATO'suz bir Avrupa düşünülemez. Bu Devletler açısından, Avrupa güvenlik ve savunma sisteminde askeri ve teknolojik açıdan farklı düzeylerdeki çokuluslu Avrupa koalisyonlarının bütünleşmiş bir kuvvete dönüştürülmesi ve bu gücün Dünya üzerindeki tehlikeli bölgelere gönderilmesi için bir planlama ve yürütme mekanizmasının oluşturulması NATO'suz zor gözükmektedir³⁸.

SONUÇ

Özellikle, iki kutuplu sistemin sona ermesinden sonra, Fransa'nın basını çektiği ve Avrupacı olarak nitelendirilen Devletlerin girişimiyle Avrupa'ya özgü bir güvenlik ve savunma sisteminin tesis edilmesi konusunda, AB Kurucu Andlaşması'na hükümler konulmuştur. Bu hükümlerle, NATO aracılığıyla güvenliğini dolayısıyla savunmasını garanti altına alma amacı güden Devletlerin

Entre 2000-2003: Une Vision Analytique, Groupment d'Études et de Recherches Notre Europe, Études et Recherches, No: 26, Mai 2003, s. 28-35.

³⁷ Bkz., <http://www.nato.int/docu/review/2002/issue3/turkish/art4.html>.

³⁸ Bkz., <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue3/turkish/art2.html>.

(örneğin Danimarka) özel durumu korunmuştur. Ancak, NATO'cu olarak nitelendirilen Devletlerin tutumları nedeniyle, AB içerisinde güvenlik ve savunma alanlarında (entegrasyon amaçlansa bile yürürlükteki mevzuat itibarıyla) işbirliği yoluyla amaçlar gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu anlamda, AB bünyesinde oybirliği unsuru, karar alma mekanizmasına büyük boyutlarda yansıtılmaktadır. AB, Petersberg Görevleri kapsamında, NATO'nun müdahalede bulunmadığı durumlarda BM Kurucu Andlaşması'na uygun olarak NATO'nun imkan ve yeteneklerinden yararlanarak çeşitli operasyonlara katılabilmektedir. Bu durumda da, Avrupa güvenlik ve savunma sisteminde NATO'nun dışlanması ve NATO'ya rağmen salt Avrupa'ya özgü bir yapılanmaya gidilmesi pek mümkün gözükmemektedir.

Avrupa savunma ve güvenlik sisteminin etkin bir şekilde işleyebilmesi, AB üyesi Devletler arasında meydana gelen bu görüş ayrılıklarının giderilmesine bağlıdır. Bu görüş ayrılıklarının tümüyle giderilmesi ise güç gözükmemektedir. Bu konuda, AB Kurucu Andlaşması'nın 3. Md.'sinde öngörüldüğü gibi, güvenlik ve savunma konularında üye Devletler arasında öngörülen işbirliğinin uyumlu bir biçimde sürdürülmesi önemli olmaktadır. AB Kurucu Andlaşması'nın işbu maddesinde benimsenen uyumluluk hususu aynı Andlaşma'nın 11. md.'sinde özellikle de bu maddenin son bendinde teyit edilmektedir. Böyle olmakla birlikte, yukarıda açıklamaya çalıştığımız gibi, kimi AB üyesi Devletlerin ortak dış politika, güvenlik ve savunma konularında, kendi spesifik durumlarını koruyucu mahiyetteki düzenlemeleri AB Kurucu Andlaşması'na geçirmeleri veya bu durumu işbu Andlaşma'ya ek nitelikte bildiri veya protokoller aracılığıyla işlemeleri, belirttiğimiz uyumlu işbirliği için bir zaafiyet olarak düşünülmelidir. Ancak, üye Devletler arasında mümkün olduğunca işbirliğinin teşvik edilmesi ve uzlaşılan hususlarda kurumsallasmaya gidilmesi gerekmektedir. Fakat, dikkate alınması gereken diğer bir husus da, üye Devletlerin tesis edilecek ortak güvenlik ve savunma yapısına mali açıdan katkı yapmaktan kaçınmalarıdır. Zira, Avrupa'ya özgü ortak bir güvenlik ve savunma yapısının geliştirilmesi, alt yapı yetersizliklerinin giderilmesiyle mümkün olabilir. Bunu yapabilmek de, üye Devletlerin ekonomik kaynaklarının bir kısmını bu alanlara kaydırmalarına bağlıdır. Ancak, böyle bir mali külfetin altına her üye Devletin girmesi pek mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle, BM Kurucu Andlaşması'nın ilgili düzenlemelerine uygun olarak, AB'nin yukarıda belirttiğimiz Petersberg Görevleri veya uluslararası barış ve güvenliğin korunması, bozulan barış ortamının yeniden tesis edilmesi konusunda, NATO imkan ve yeteneklerinden yararlanması, çoğu üye Devletin de (özellikle Atlantistlerin) çıkarına uygun düşmektedir.

KAYNAKLAR

- ANDRÉANI Gilles, "L'Europe de la défense: y a-t-il encore une ambition française?", *Politique Étrangère*, Vol. 4, 2002: 983-1000.
- ARSAVA Ayşe Füsün, *Amsterdam Anlaşmasının Avrupa Birliği Hukukuna Katkıları (Makaleler Derlemesi)*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No 589, Ankara, 2000.
- COLSON Bruno, *Europe: Repenser les Alliances*, Economica, Paris, 1995.

- DÉCRIAUD Michèle Bacot, “Les Nouvelles Relations Union Européenne-OTAN en Matière de Sécurité et de Défense: Compétition ou Coopération?”, *Arès*, No: 49, Volume XIX, Fascicule 3, 2002: 35-49.
- DUMOULIN André, “Le délitement de l’Union de l’Europe occidentale (UEO), 1998-2002”, *Arès*, Vol XX - No 50, Fasc. 1, Janvier 2003: 67-90.
- GENÇ Mehmet, “Avrupa Örgütlenmesindeki Evreler”, *Uludag Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: X, Sayı: 1-2, Nisan-Kasım 1989: 87-103.
- GÖNLÜBOL Mehmet, *Milletlerarası Siyasi Teskilatlanma*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Yayın No: 236, Üçüncü Baskı, Ankara, 1975.
- HAINE Jean-Yves, “La PESD et l’OTAN”, *La politique de sécurité et de défense de l’UE Les cinq premières années (1999-2004)*, Sous la direction de Nicole Gnesotto, Institut d’Etudes de Sécurité de l’Union européenne, Paris, 2004: 143-158.
- HOWORTH Jolyon, “L’intégration européenne et la défense: l’ultime défi?”, *Cahiers de Chaillot*, Institut d’Etudes de Sécurité de l’Union de l’Europe Occidentale No: 43, Paris, Novembre 2000:1-101.
- <http://www.cremoc.org/articles/defense-euro2001.pdf>.
- <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue4/turkish/art2.html>.
- <http://www.nato.int/docu/review/2002/issue3/turkish/art4.html>.
- <http://www.nato.int/docu/review/2003/issue3/turkish/art2.html>.
- http://www.weu.int/index_fr.html.
- http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/fr/ec/00400-r1.%20ann.f0.htm.
- <http://ue.eu.int/igcpdf/fr/04/cg00/cg00087.fr04.pdf>.
- <http://ue.eu.int/igcpdf/fr/04/cg00/cg00087-ad01.fr04.pdf>.
- LIAPIS Michael, “Les suites à donner aux décisions prises à Nice sur la PESD et la mise au point définitive du projet de défense européenne”, *Rapport présenté au nom de la Commission politique de l’Assemblée de l’Union de l’Europe Occidentale*, Document No: 1733, 2001.
- LIPONSKA-HOTTIAUX Joanna, “Les nouvelles avancées de la politique européenne de sécurité et de défense”, *Eipascope*, 2004/1: 24-29.
- MASCLET Jean-Claude, *L’union politique de l’Europe*, Presses Universitaires de France, Paris, 1978.
- MENAN Anand/LIPKIN Jonathan, *Les Attitudes Européennes et Relations Transatlantiques Entre 2000-2003: Une Vision Analytique*, Groupment d’Études et de Recherches Notre Europe, Études et Recherches, No: 26, Mai 2003.
- MISSIROLI Antonio, “L’avenir: le Traité constitutionnel et après”, *La politique de sécurité et de défense de l’UE Les cinq premières années (1999-2004)*, Sous la direction de Nicole Gnesotto, Institut d’Etudes de Sécurité de l’Union européenne, Paris, 2004: 159-169.
- ÖZDAL Baris/GENÇ Mehmet, *Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası’nin Türkiye-AB İlişkilerine Etkileri*, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2005.
- ÖZDEMİR Burak, *Avrupa’nin Güvenlik ve Savunma Yapısı ve Türkiye, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları*, Yayın No: 171, İstanbul, 2002.

- PFISTER Stéphane, Les avantages comparatifs de l'Union européenne dans la gestion des crises et la sortie des conflits, Institut Européen de l'Université de Genève, Euryopa Etudes 25, Genève, 2004.
- REÇBER Kamuran, Le Rôle de l'Union de l'Europe Occidentale dans le système de sécurité et de défense européennes.: Presses Universitaires du Septentrion, Villeneuve d'Ascq, 1998.
- REÇBER Kamuran, "Bati Avrupa Birliğinde Karar Alma Süreci", Uludag Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 3, 1999: <http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/3/kamuran/kamuran.html>.
- REÇBER Kamuran, "AB Kurucu Andlaşması Düzenlemeleri İtibariyle AB Üyesi Devletler Arasında Ortak Dis Politika, Güvenlik ve Savunma Konularında Uzlaşma Var mı?", Amme İdaresi Dergisi, Cilt 35, Sayı 3, Eylül 2002: 113-132.
- REÇBER Kamuran, "Les Relations Entre l'Union de l'Europe Occidentale et l'Union Européenne Dans le Cadre Des Dispositions du Traité Sur l'Union Européenne", Les Cahiers du CREMOC, No: 37, 2002: 37-50.
- REÇBER Kamuran, Avrupa Birliği Mevzuatı, Ezgi Kitabevi Yayını, Bursa, 2003.
- REÇBER Kamuran, Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2004.
- RUPP Michael, Avrupa Birliği'nin Ortak Disisleri ve Güvenlik Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, Mayıs 2002.
- SANTOPINTO Federico, "La Constitution européenne et la politique étrangère : quelles avancées?", Groupe de recherche et d'information sur la paix et la sécurité, 2004: <http://www.grip.org/>.
- ORTEGA Martin, "Les missions: une PESD pour quoi faire?", La politique de sécurité et de défense de l'UE Les cinq premières années (1999-2004), Sous la direction de Nicole Gnesotto, Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union européenne, Paris, 2004: 79-96.
- ZELICOURT Jacques de, "Quelle Politique d'Alliances Pour la France?", Sécurité Européenne et Réalités Internationales, Centre d'Étude et de Prospective Stratégique, Editions Publisud, 1994.